

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 21

(2004–2005)

Om lov om endring i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)

*Tilråding fra Kommunal- og regionaldepartementet av 19. november 2004,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Innledning og sammendrag

Kommunal- og regionaldepartementet foreslår i denne proposisjonen endring i samelovens § 2–4 med sikte på å innføre fire utjevningsmandater med vararepresentanter til Sametinget, og at Sametingets valgmemnd fordeler utjevningsmandatene til de fire valgkretsene som har oppnådd flest godkjente stemmer ved valget.

Sametinget fattet 19. september 2002 vedtak i sak 35/02 om forslag til revisjon av sameloven og reglene for valg av Sametinget. Vedtaket er gjort på bakgrunn av et utredningsarbeid fra et eget valgregelutvalg som har sett nærmere på valgordningen og valgreglene. Vedtaket inneholdt blant annet forslag om omlegging til sentral føring av samemantallet. En endring i sameloven om omlegging av føringen av samemantallet fra bostedskommunene til sentral føring utført av Sametinget, trådte i kraft 14. mai 2004. Sametinget vedtok samtidig at det innføres 4 utjevningsmandater og at disse skulle forbeholdes det underrepresenterte kjønn med en sperregrense på 4% for å oppnå utjevningsmandat.

Departementet og Sametinget har ulikt syn på hvilke kriterier som skal ligge til grunn for å fordele utjevningsmandatene. Sametingets merknader til departementets endringsforslag framkommer under 2.3.

Endringene foreslås gjennomført med virkning fra og med valget i 2005. Forslaget forutsettes ikke å ha noen direkte betydning for nominasjonsprosessene som starter høsten 2004, men vil virke inn på selve valgoppgjøret høsten 2005.

2 Bakgrunnen for og kommentarer til forslaget

2.1 Bakgrunn

Landet er ved valg til Sameting delt inn i 13 valgkretser med 3 representanter fra hver krets, uavhengig av antall manntallsførte eller avgitte stemmer i hver valgkrets. I 2001 var det innført 9921 personer i samemantallet. Antall manntallsførte og antall stemmer bak hver representant varierer stort. Som eksempel på dette var det i 2001 174 manntallsførte i Nordre Nordland valgkrets, mens det samtidig var 1500 manntallsførte i Kautokeino valgkrets. Det har vært reist kritikk mot dagens valgordning, særlig fra de største valgkretsene som er underrepresentert i forhold til kretser med få i manntallet. Antall godkjente stemmer fordelte seg i 2001-valget mellom de fire største valgkretsene slik: Kautokeino 1066, Karasjok 910, Tana 655 og

Sør-Norge 508 godkjente stemmer. Valgkretser med færrest godkjente stemmer var ved samme valg: Nordre-Nordland 121, Sør-Troms 234, Midtre-Nordland 289 og Sørsameområdet 375 godkjente stemmer.

Kjønns sammensetningen i Sametinget har blitt stadig skjevare. I 2001 var kun 7 (17,9%) av tingets 39 representanter kvinner. I 1989 var 13 kvinner representert i tinget, i 1993 12 kvinner og i 1997 var 9 kvinner representert. Til sammenligning hadde fylkestingene på landsbasis 42% kvinnerepresentasjon i 1999 og Stortinget hadde 36% i 2001.

Stortingets kommunalkomiteé uttaler i Innst. S. nr. 110 (2002–2003) til St.meld. nr. 55 (2000–2001) om samepolitikken og til tilleggs meldingen, St.meld. nr. 33 (2001–2002), at valgordningen må sikre større samsvar mellom avgitte stemmer og antall representanter som blir valgt. Videre ser et flertall i komiteen det som uheldig at det er lav kvinnerepresentasjon i Sametinget. Komiteflertallet mener at den lave representasjonen kan ha sammenheng med at valgkretsinnndelingen er slik at de fleste lister oppnår bare én representant, og at menn er overrepresentert på første plass på listene. Komiteen har merket seg at Sametinget går inn for en ordning med utjevningsmandater og vil ut fra Sametingets behandling be Regjeringen vurdere om en slik ordning kan innføres. Flertallet har merket seg at Sametinget legger til grunn at utjevningsmandatene skal forbeholdes det underrepresenterte kjønn og ber regjeringen vurdere en slik ordning.

2.2 Valg av fire utjevningsmandater – endring av § 2–4

For å utjevne noe av skjevheten i representasjonen i Sametinget mellom de minste og største valgkretsene foreslår Kommunal- og regionaldepartementet endringer i sameloven § 2–4 om valg av 4 utjevningsmandater med vararepresentanter til Sametinget. Utjevningsmandatene foreslås fordelt til de fire valgkretsene som har oppnådd flest godkjente stemmer ved valget. Endringsforslaget innebærer økning av antall representanter i Sametinget fra 39 til 43.

Ved innføring av utjevningsmandater legger både departementet og Sametinget vekt på prinsippet om at det er velgerne som går til valgurnene som skal avgjøre valget. Det foreslås derfor at grunnlaget for å oppnå utjevningsmandat er antall *godkjente stemmer i kretsene*, fremfor antall manntallsførte.

Med dette forslaget unngår man å svekke representasjonen fra mindre kretser.

Endringen innbyr til et sterkere incitament for å få flere til å registrere seg i samemantallet, og til at flere vil avgi stemme ved fremtidige valg. Det største potensialet for ytterligere registreringer i manntallet antas å ligge i noen av de kretser med færrest manntallsførte pr. i dag.

Det foreslås videre at Sametingets valgmennd foretar fordelingen av utjevningsmandatene og samtlige vararepresentanter. I praksis vil dette skje etter at resultatet av valgoppgjøret i landets 13 kretser foreligger. Reglene for mandatkåringen i tinget vil også gjelde for kåringen av utjevningsmandatene og vararepresentantene.

2.3 Sametingets forslag og høringsuttalelse

Sametinget har i sitt vedtak 19. september 2002 i sak 35/02 om forslag til revisjon av sameloven og reglene for valg av Sametinget lagt til grunn at endringsforslaget til samelovens § 2–4 må ta sikte på å utjevne noe av skjevheten i kjønnsrepresentasjonen i Sametinget og at utjevningsmandatene forbeholdes det underrepresenterte kjønn frem til det er minst 40% representasjon av hvert kjønn. I vedtaket forutsettes at bare lister med en oppslutning på minst 4% av samtlige godkjente stemmer til samlingsvalg kan tildeles utjevningsmandater.

Sametinget forutsetter således at endringsforslaget i samelovens § 2–4 siste ledd skal lyde:

«Det velges i tillegg fire utjevningsmandater med vararepresentanter. Disse fordeles av Sametingets valgmennd til det underrepresenterte kjønn fram til det er minst 40% av hvert kjønn. Sperregrensen er 4%.»

Sametinget fremmer sitt forslag på bakgrunn av det utredningsarbeid som er gjort av Sametingets valgregelutvalg.

Sametinget mener det er et behov for å fremme forslag til tiltak som kan være med på å styrke det underrepresenterte kjønns mulighet for representasjon. De spesielle utfordringer samlingsvalget har, gjør det nødvendig å utprøve andre tiltak enn det som er vanlig ved andre valg. Endringen vil kunne sikre en bedre kjønnsrepresentasjon i Sametinget og gjennom dette motivere flere til å skrive seg inn i samemantallet og delta i samlingsvalget. Bruken av utjevningsmandater kan ha ulike begrunnelse, men er et redskap som skal være med på å motvirke skjevheter i valgsystemer. Utjevningsmandatene ved samlingsvalg skal for eksempel bidra til en politisk utjevning, og tilfaller de partier som er blitt underrepresentert når man ser hele landet under ett.

I sin høringsuttalelse til departementets høringsnotat av 5. juli 2004 viser Sametinget igjen til sitt vedtak under sak 35/02 av 19. september 2002 Regler for valg til Sameting, og gjentar:

«... det er naturlig at Sametinget selv, som samenes folkevalgte organ, drøfter og avgjør de problemstillinger man finner aktuelle i tilknytning til Sametingets valgregler. Sametingets valgregelutvalg har i sin rapport fra 2001, pkt. 7.2 uttalt at det er snakk om en grunnleggende demokratisk rett for det samiske folket til selv å være med å utforme sin egen fremtid. Dette er også slått fast i Grunnlovens § 110a. Dette prinsippet ligger til grunn for Sametingets arbeid og gjelder også utforming av valgreglene.»

Sametinget uttaler videre:

«Sametingets syn må være tungtveiende ved utformingen av valgreglene. Vi beklager sterkt at departementet ikke finner grunnlag for å imøtekomme Sametingets vedtak om å forbeholde utjevningsmandatene det underrepresenterte kjønn. Departementet har heller ikke sluttet seg til Sametingets forslag om at kun lister med en tilslutning på minst 4% av samtlige godkjente stemmer til sametingsvalget kan tildeles utjevningsmandat.

Valg av representanter til Sametinget er et nasjonalt valg, og det er nødvendig å se hvilken oppslutning et parti/listestiller oppnår totalt sett. Ved fordeling av utjevningsmandatene bør kun de partiene/listestillerne som har oppnådd en viss samlet oppslutning bli tilkjent utjevningsmandater.»

Sametinget fastholder deretter sitt tidligere vedtak under sak 35/02 vedrørende utjevningsmandater og sitt forslag til endringer i samelovens § 2–4.

Sametinget foreslår også at «det gjennomføres en helhetlig utredning om Sametingets valgordning der det særlig legges vekt på valgkretsenes sammensetning, måten Sametingsvalgene organiseres på, herunder informasjon, manntallskriterier, manntallsorganisering, sperregrensener og fordeling mellom kjønn hvor det er særlig viktig å få svar på hvorfor Sametingets kvinneandel ikke er tilfredstillende. I denne sammenheng nedsettes det et bredt sammensatt utvalg med politikere og fagfolk. Dette utvalgets arbeid og innstilling skal danne grunnlaget for debatt og vedtak til forandringer av Sametingets valgordning til 2009».

2.4 Øvrige høringsuttalelser

Innføring av fire utjevningsmandater

Høringsnotat med forslag om valg av fire utjevningsmandater til Sametinget ble sendt på eksternt

høring 5. juli 2004 til departementene, kommunene, samiske organisasjoner og til dem som stilte lister ved sametingsvalget i 2001.

Ingen av de 10 departementer som avga uttalelse hadde merknader til forslaget.

Røyrvik kommune støtter ikke forslaget til lovendring fordi endringen ikke vil styrke den sørsamiske representasjon i Sametinget. *Arbeiderpartiets sametingsliste i valgkrets 12-Sørsameområdet* går likeså imot forslaget med den begrunnelse at minoritetene innefor det samiske miljøet bør få større representasjon. Utjevningsmandater fordelt på demografisk grunnlag vil forsterke forskjellene innefor det samiske miljøet og være til skade for kulturen og språket i det sørsamiske området. *Sør-Varanger kommune* er likeså betenkt over de konsekvenser fordelingen av utjevningsmandatene kan medføre for de små valgkretser. *Kautokeino kommune* og *Kautokeino flyttsameliste* mener at fire utjevningsmandater ikke er nok til å bidra til en rettferdig og demokratisk valgordning, fordi forskjellene er for store mellom valgkretsene. De støtter imidlertid departementets forslag fordi det nå ikke er mulig å gjennomføre større endringer hvor det tas hensyn til valgkretsens størrelse, geografi og antall valgkretser.

Spørsmålet om det underrepresenterte kjønn

Lenvik og *Alta* kommuner støtter departementets forslag og begrunnelse for at utjevningsmandatene ikke skal tilfalle det underrepresenterte kjønn. *Sør-Varanger kommune* mener det må legges særlig vekt på departementets forslag om at Sametinget kan stille krav til minst 40–60% kjønnsfordeling på lister som stiller til valg.

Karasjok kommune, *Norske samers riksforbund* (NSR) og *Arbeiderpartiets sametingsliste i valgkrets 1 – Nesseby* mener at utjevningsmandatene må forbeholdes det underrepresenterte kjønn. *Norske samers riksforbund* mener også at departementet ikke fører tilstrekkelig argumentasjon for sin avvisning av Sametingets krav. *Norske samers riksforbund* sier videre at Sametinget står i en særstilling som et urfolksparlament og er derfor ikke sammenlignbart med andre valg slik departementet framholder i sitt høringsnotat. Også *Sortland kommune* ser positivt på at utjevningsmandatene favoriserer det underrepresenterte kjønn.

4% sperregrense

Sortland kommune støtter departementets forslag om at det ikke skal være en sperregrense for å kunne oppnå utjevningsmandat, mens *Karasjok kom-*

mune mener at 4% sperregrense må være en forutsetning for en slik tildeling. Det samme mener *Norske samers riksforbund* og *Arbeiderpartiets sameingsliste i valgkrets 1-Nesseby*.

Av de til sammen 27 høringsuttalelsene som er kommet inn, støtter de aller fleste departementets forslag om å innføre 4 utjevningsmandater til Sametinget, at disse ikke forbeholdes det underrepresenterte kjønn og at det ikke innføres 4% sperregrense som betingelse for muligheter til å oppnå utjevningsmandat.

2.5 Departementets vurderinger

Departementet finner ikke grunnlag for å imøtekomme Sametingets forslag om at de fire nye utjevningsmandatene skal tilfalle det underrepresenterte kjønn. Det er ikke bestemmelser om kjønnskvotering ved noen andre valg, og en bør ikke ved lov regulere kjønns sammensetningen i et folkevalgt organ som Sametinget. Departementet har i denne sammenheng merket seg og er enig i kommunalkomiteéns flertall, jf. Innst. S. nr. 110 (2002–2003) når den antar «*at dette i alle høve ikke vil være tilstrekkelig til å sikre rimelig likestilling i representasjonen mellom kjønnene*». Derimot bør partiene/organisasjoner/valglistene fortsatt ha hovedansvaret for å sikre en balansert kjønnsmessig representasjon på lister som stiller til valg.

Departementet foreslår derfor i utkast til forskrift for sametingsvalget at Sametinget kan stille krav til forslagsstillere av valglistene om minst 40% kjønnsfordeling på lister som stiller til valg. Sametinget har ikke en slik adgang i dag.

Departementet finner heller ikke tilstrekkelig grunner for å tiltre Sametingets forslag om at kun lister med en oppslutning på minst 4% av samtlige godkjente stemmer til sametingsvalget kan tildeles utjevningsmandat. En sperregrense vil favorisere de partier og sammenslutninger som er registrert som landsdekkende lister i samsvar med samelovens § 2–7, men vil utelukke lokale lister med stor oppslutning fra å bli tildelt utjevningsmandat.

Departementet deler imidlertid Sametingets oppfatning om at det er behov for en større helhetlig utredning om Sametingets valgordning og at

denne utredningen blant annet bør ta sikte på å avklare behov for endret valgkretsinnstilling og endret antall representanter fra de ulike valgkretsene. Departementet har i den forbindelse merket seg at et flertall i kommunalkomiteéen, jf. Innst. S. nr. 110 (2002–2003) tilskriver årsaken til lav kvinnerepresentasjon å være valgkretsinnstillingen som medfører at de fleste lister oppnår kun en representant, og at menn er overrepresentert på første plass på listene.

Departementet vil bidra til at en slik helhetlig utredning blir gjennomført slik Sametinget foreslår, og at eventuelle avdekkede behov for endringer i reglene om valg til Sametinget kan vurderes og eventuelt gjennomføres ved lovendringer før valget i 2009.

3 Økonomiske og administrative konsekvenser

Å øke antallet representanter i Sametinget fra 39 til 43, vil for budsjettåret 2005 medføre kr 400 000 i økte utgifter, for deretter å utgjøre ca. kr. 800 000 i økte utgifter pr. år. Departementet har i denne beregningen lagt til grunn at det i tillegg til konstituerende sametingssamling i oktober 2005, gjennomføres en plenumssamling i november 2005 med komite- og gruppemøter. Forøvrig har departementet lagt til grunn at det gjennomføres, som tidligere, fire plenumssamlinger i året i valgperioden.

Fordelingen av utjevningsmandatene og samtlige vararepresentanter foretas av Sametingets valg-nemnd.

Den foreslåtte endring i samelovens § 2–4 krever tilsvarende revisjon av forskrift om valg av Sameting.

Kommunal- og regionaldepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endring i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endring i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

**til lov om endring i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget
og andre samiske rettsforhold (sameloven)**

I

I lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) skal § 2–4 nytt annet ledd lyde:

Det velges i tillegg fire utjevningsmandater som fordeles til de fire valgkretsene som har oppnådd flest god-

kjente stemmer ved valget. Sametingets valgnevnd utpeker utjevningsmandatene og samtlige vararepresentanter.

II

Denne lov trer i kraft straks.

Trykkekunstnerne A/S O. Fredr. Arnesen, November 2004